

РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ БОРЖНИКА – СУДОВА ПРОЦЕДУРА У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА, ЯКА ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ДО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

DISPOSAL OF THE DEBTOR'S PROPERTY – COURT PROCEDURE IN BANKRUPTCY APPLICABLE TO THE DEBTOR – LEGAL ENTITY

Хомко Л.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

Процедура банкрутства виступає універсальним та ефективним механізмом для врегулювання питань заборгованості щодо неплатоспроможного боржника, який немає можливості для виконання зобов'язань перед кредиторами. Водночас забезпечення права боржника на відновлення своєї платоспроможності, що окреслене законодавством про банкрутство, базується на основоположних принципах права, у тому числі захист прав суб'єктів господарювання, які потрапили у скрутне фінансово-господарське становище.

Національне законодавство пропонує такі судові процедури, які можуть бути застосовані до боржника – юридичної особи: розпорядження майном боржника, санація та ліквідація; до – фізичної особи: реструктуризація та погашення боргів боржника.

Кожна судова процедура, яка застосовується до боржника, має своє цільове призначення, суть і строки реалізації. Водночас усі процедури передбачають проведення аналізу фінансового стану боржника, формування реєстру вимог кредиторів а також звіту арбітражного керуючого за результатами проведення відповідної судової процедури.

Розпорядження майном боржника виступає системою заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, здійснення аналізу його фінансового стану, а також визначення наступної процедури.

Стаття присвячена аналізу положень щодо особливостей правового регулювання однієї із процедур банкрутства – розпорядження майном боржника. Зазначається, що у світлі вдосконалення даного інституту шляхом введення законодавчих новел набуває значення роль кредиторів у процедурі розпорядження майном боржника. Аналізуються основні функції процедури, зокрема контроль за фінансово-господарською діяльністю боржника, що здійснюється розпорядником майна боржника з метою ефективного використання майнової основи боржника.

Процедура розпорядження майном боржника є комплексною та включає кілька етапів, які стали предметом розгляду даної наукової праці. Водночас приділена увага ролі кредиторів та арбітражного керуючого у досліджуваній судовій процедурі, яка може застосовуватись лише до боржника-юридичної особи.

Ключові слова: розпорядження майном боржника, арбітражний керуючий, боржник, кредитор, банкрутство.

The bankruptcy procedure acts as a universal and effective mechanism for settling debt issues regarding an insolvent debtor who is unable to fulfill his obligations to creditors. At the same time, ensuring the right of the debtor to restore his solvency, outlined in the bankruptcy legislation, is based on the fundamental principles of law, including the protection of the rights of business entities that have fallen into this situation. difficult financial and economic

National legislation offers the following court procedures that can be applied to a debtor of a legal entity: disposal of the debtor's property, rehabilitation and liquidation; to an individual: restructuring and repayment of the debtor's debts.

Each court procedure that is applied to the debtor has its own purpose, essence and terms of implementation. At the same time, yci procedures provide for the analysis of the debtor's financial condition, the creation of a register of creditors' claims, as well as the report of the arbitration administrator based on the results of the relevant court procedure.

The disposal of the debtor's property is a system of measures for the supervision and control of the management and disposal of the debtor's property in order to ensure the preservation, effective use of the debtor's property assets, the analysis of his financial condition, as well as the determination of the next procedure.

The article is devoted to the analysis of the provisions regarding the peculiarities of legal regulation of one of the bankruptcy procedures – disposal of the debtor's property. It is noted that in the light of the improvement of this institution through the introduction of legislative amendments, the role of creditors in the procedure for disposing of the debtor's property is gaining importance. The main functions of the procedure are analyzed, in particular, control over the financial and economic activities of the debtor, which is carried out by the manager of the debtor's property in order to effectively use the debtor's property base.

The procedure for disposing of the debtor's property is complex and includes several stages, which became the subject of consideration in this scientific work. At the same time, attention is paid to the role of creditors and the arbitration administrator in the investigated legal procedure, which can be applied only to the debtor-legal entity.

Key words: bankruptcy, disposition debtor's property, debtor, creditor, arbitration administrator.

Відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУЗПБ) до боржника – юридичної особи може бути застосовано такі судові процедури: розпорядження майном боржника, санація та ліквідація.

Варто відмітити, що судова процедура визначається як порядок застосування спеціальних або традиційних засобів неспроможності із метою створення необхідних умов для відновлення платоспроможності або ліквідації [1, с. 198].

Згідно із ч. 1 ст. 44 КУЗПБ розпорядженням майном розуміється система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, здійснення аналізу його фінансового стану, а також визначення наступної процедури (санації чи ліквідації).

Процедура розпорядження майном боржника розпочинається після того як господарський суд виносить ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство. Відтак, це перехідна процедура, оскільки боржник продовжує здійснювати господарську діяльність, але вступають в силу певні обмеження. З цього моменту запроваджується мораторій на задоволення вимог кредиторів.

Основною метою процедури є забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, здійснення аналізу його фінансового стану.

До основних функцій процедури розпорядження майном боржника належать:

1) регулятивна, за допомогою якої впорядковуються матеріальні та процесуальні правовідносини між сторонами та учасниками процедури розпорядження майном шляхом визначення їх прав та обов'язків;

2) контрольно-наглядова, сутність якої полягає у здійсненні нагляду та контролю за господарською діяльністю боржника призначеним судом арбітражним керуючим (розпорядником майна боржника), шляхом покладення на нього відповідних повноважень;

3) забезпечувальна, зміст якої полягає у створенні умов та попередженні неналежних дій керівника (органів управління) боржника або власника майна, збереження наявного у боржника майна з метою подальшого задоволення вимог конкурсних кредиторів у інших судових процедурах;

4) аналітична, яка полягає у визначенні основних фінансово-економічних заходів, за допомогою яких можна відновити платоспроможність боржника і задовольнити грошові вимоги його кредиторів у подальших судових процедурах банкрутства [2].

Для здійснення процедури розпорядження майном господарським судом призначається розпорядник майна – арбітражний керуючий. Він проводить аналіз фінансово-господарського стану, інвестиційної та іншої діяльності боржника та становища на ринках. Окрім цього, арбітражний керуючий перевіряє (за наявності) ознаки фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства. До функцій арбітражного керуючого у даній процедурі є розгляд заяв кредиторів з грошовими вимогами до боржника та ведення реєстру цих вимог. Після всіх фінансово-господарських перевірок майнового стану боржника проводиться повна інвентаризація майна та визначається його вартість. За можливості проведення санації боржника арбітражний керуючий зобов'язаний розробити план санації та подати його на розгляд комітету кредиторів.

З дня винесення господарським судом ухвали про припинення повноважень керівника боржника або органів управління боржника керівник, повноваження якого припинені ухвалою господарського суду, зобов'язаний протягом трьох днів передати розпоряднику майна, а розпорядник майна – прийняти бухгалтерську та іншу документацію боржника, його печатки і штампи, матеріальні та інші цінності.

Інтереси кредиторів у процедурі розпорядження майном боржника представляє спеціальний орган – комітет кредиторів. Він утворюється за рішеннями зборів кредиторів в кількості до 7 осіб. Кредитор, що має 25 і більше відсотків голосів автоматично включається до складу комітету кредиторів.

Для визначення розміру заборгованості боржника оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство розміщується на офіційному сайті судової влади України. Відповідно до законодавства протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення кредитори мають право подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують. Відтак, суд постановляє ухвалу, в якій зазначає розмір та перелік усіх визнаних ним вимог, здійснивши розгляд заяв кредиторів.

Розпорядник майна вносить цю інформацію до реєстру вимог кредиторів боржника. Наголосимо на тому, що реєстр виступає єдиною уніфікованою системою записів про кредиторів боржника та їхні вимоги, який ведеться в електронному вигляді за встановленою формою [3].

Варто відмітити, що зазначений перелік стає основним документом для визначення обсягу (розміру) заборгованості боржника та кількості голосів кожного кредитора.

До функцій арбітражного керуючого (розпорядника майна) належать:

- розгляд заяв кредиторів з грошовими вимогами до боржника, що надійшли в установленому КУЗПБ порядку;
- ведення реєстру вимог кредиторів;
- повідомлення кредиторів про результати розгляду їхніх вимог;

- проведення аналізу фінансово-господарського стану, інвестиційної та іншої діяльності боржника та становища на ринках боржника;

- вжиття заходів для захисту майна боржника;
- виявлення (за наявності) ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства;

- скликання зборів та комітету кредиторів, проведення їх засідань;

- надання державному реєстратору в електронній формі через портал електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відомостей, необхідних для ведення Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства;

- у випадку можливості здійснення санації боржника розробити план санації боржника та подати його на розгляд зборам кредиторів;

- подання господарському суду та комітету кредиторів звіту про свою діяльність;

- проведення інвентаризації майна боржника, визначення його вартості не пізніше двох місяців з дня відкриття провадження у справі про банкрутство.

На визначальну роль розпорядника майна у даній процедурі вказують й матеріали судової практики. Як приклад наведемо постанову КГС ВС від 21 січня 2021 року у справі № 924/881/16 у якій зазначено, що суд першої інстанції, відкриваючи провадження у справі за позовом до підприємства-боржника, мав би залучити до участі в такій справі розпорядника майна, зважаючи на визначені законодавством про банкрутство його обов'язки щодо вжиття заходів для захисту майна боржника [4].

Варто відмітити, що під час процедури розпорядження майна боржника органи управління боржника обмежені у прийнятті рішень щодо:

- реорганізації (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) і ліквідації боржника;

- заснування господарських товариств або участі в інших господарських товариствах;

- створення філій та представництв;

- здійснення боржником емісії цінних паперів;

- виплати дивідендів;

- надання позик (кредитів), надання поруки, гарантій, а також передачу в довірче управління майна боржника.

- виходу зі складу учасників боржника юридичної особи, придбання в акціонерів раніше випущених акцій боржника;

- відчуження або обтяження нерухомого майна боржника, в тому числі його передачу в заставу, внесення зазначеного майна до статутного капіталу іншого підприємства або господарського товариства.

Водночас, під час досліджуваної процедури, боржник не має права без згоди комітету кредиторів (зборів кредиторів) вчиняти значні правочини.

Науковець О. Беляневич стверджує, що нормам про значні правочини, що містяться в законодавчих актах, властиві певні особливості (насамперед, це стосується встановленої законом вартості предмета такого правочину). Ці норми мають однаково цільову спрямованість: у публічному секторі економіки – захист прав суб'єктів господарювання та загалом публічних інтересів від розмивання публічної власності, в корпоративному секторі – захист прав учасників господарського товариства від негативних наслідків діяльності керівника (виконавчого органу) суб'єкта господарювання у вигляді зменшення його майнової бази (неправомірному виведенню активів товариства) [5].

Правова позиція щодо сутності значного правочину сформована в матеріалах судової практики. Зокрема,

в постанові від 05.10.2016 р. у справі № 910/29382/14 Верховним Судом України було зазначено, що значним правомочним може вважатися лише такий, що спрямований на розпорядження майном товариства [6]. Ця позиція відтворена в листі ВСУ від 01.02.2017 р. «Висновки Верховного Суду України, викладені в постановях, ухвалених за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстав, передбачених пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 111 16 ГПК України, за II півріччя 2016 р.», сприйнята і конкретизована Верховним Судом.

Відповідно до п.7 ст. 44 КУзПБ керівник або орган управління боржника лише за погодженням з розпорядником майна приймають рішення про участь боржника в об'єднаннях, асоціаціях, спілках, холдингових компаніях, промислово-фінансових групах чи інших об'єднаннях юридичних осіб, а також можливість передачі нерухомого майна в оренду та одержання позик (кредитів).

Господарський суд у підсумковому засіданні приймає один із документів:

1) ухвала про санацію боржника (а також затвердження плану санації, у разі схвалення плану санації боржника зборами кредиторів та погодження його забезпеченими кредиторами);

2) постанова про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

3) ухвала про закриття провадження у справі про банкрутство;

4) ухвала про продовження строку процедури розпорядження майном та відкладення підсумкового засідання суду, яке має відбутися в межах граничних 170 календарних днів, які передбачені КУзПБ для проведення процедури розпорядження майном боржника [7].

У разі неможливості у встановлені строки прийняти одне із зазначених рішень, збори кредиторів можуть прийняти рішення про звернення до господарського суду з клопотанням про продовження строку процедури розпорядження майном у межах граничних строків, визначених КУзПБ.

Процедура розпорядження майном боржника вводиться строком до 170 календарних днів. Водночас, після спливу 170 днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, має здійснюватися за ухвалою господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, постановленою за результатом розгляду заяви кредитора, вимоги якого є забезпеченими [8].

До особливостей процедури розпорядження майна можна віднести мораторій на задоволення вимог кредиторів, а саме зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), строк виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до дня введення мораторію.

На думку судді С. Жукова такий мораторій:

1) не є безстроковим для заставних кредиторів, оскільки у разі спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, дія мораторію припиняється автоматично;

2) не обмежує: боржника, власника майна боржника, власника корпоративних прав боржника, третіх осіб, на погашення всіх конкурсних вимог кредиторів (ті вимоги, які виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство) відповідно до реєстру вимог кредиторів;

3) правові наслідки дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не застосовуються, якщо під час процедури розпорядження майном боржника провадження у справі закривається у зв'язку з тим, що господарським судом не виявлені ознаки неплатоспроможності боржника;

4) не застосовується мораторій у випадку, якщо у виконавчому провадженні, де здійснюється реалізація майна боржника, було здійснено, до введення мораторію, оприлюднення інформації про продаж майна або виконавче провадження перебуває на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від продажу майна боржника) [9].

Розпорядник майна не має права втручатися в оперативно-господарську діяльність боржника, крім випадків, передбачених КУзПБ.

У даній процедурі призначення розпорядника майна не виступає підставою для припинення повноважень керівника чи органу управління боржника. Вони виконують свої функції відповідно до нормативно-правових актів чи установчих документів юридичної особи. У той же час, ці повноваження можуть бути припинені, у разі не вжиття ними заходів щодо забезпечення збереження майна боржника, створення перешкод діям розпорядника майна чи вчиненні інших порушень законодавства.

За результатами процедури розпорядження майном боржника приймається рішення про перехід до наступної судової процедури: санації, ліквідації або закриття провадження у справі.

Варто відмітити, що метою підсумкового засідання господарського суду (у процедурі розпорядження майна) є з'ясування ознак банкрутства та наявності можливості визначення наступної судової процедури і подальшого здійснення провадження у справі. Відтак, визнаючи боржника банкрутом, суд має встановити саме його неоплатність, тобто недостатність майна для задоволення вимог кредиторів, у зв'язку з чим з'ясувати його актив і пасив, порівнявши при цьому відомості щодо обох величин. Рішення суду не може ґрунтуватися лише на клопотанні зборів кредиторів. Розмір пасиву боржника підлягає визначенню відповідно до затвердженого судом в порядку статті 47 КУзПБ реєстру вимог кредиторів. Якщо встановлення пасиву боржника відбувається у попередньому засіданні суду, то остаточна правова оцінка активу і пасиву боржника та можливість відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом надається у підсумковому засіданні суду з огляду на перебування провадження у справі у процедурі розпорядження майном боржника. Водночас, підставою для визнання боржника банкрутом є не саме по собі рішення зборів кредиторів, а неможливість задоволення вимог кредиторів боржника інакше як через застосування щодо нього процедури ліквідації [10].

Таким чином, Кодекс України з процедур банкрутства має значну кількість правових інститутів, які можуть використовуватися як боржником, так і кредиторами для досягнення відповідної мети у процедурах банкрутства. Розуміння можливостей процедур банкрутства є нагальною необхідністю для сучасних умов бізнесу. Розпорядження майном боржника – це правовий інститут, який використовується як кредиторами, так і боржником з метою досягнення відповідних результатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні: підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ін Юре, 2011. 560 с.

2. Науково-практичний коментар до статті 44 Кодексу України з процедур банкрутства (від 01.11.2021). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KK008495>
3. Про затвердження Вимог до форми та порядку ведення реєстру вимог кредиторів у справах про банкрутство (неплатоспроможність): Наказ Міністерства юстиції України 17.08.2020 № 2778/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0793-20#Text>
4. Постанова КГС ВС від 21 січня 2021 року у справі № 924/881/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94393847>
5. Беляневич О. Про предмет значного правочину. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 55–60. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/10/12.pdf>
6. Постанова Верховного Суду України від 05.10.2016 р. у справі № 910/29382/14 . URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61939640>
7. Хомко Л.В., Яновицька А.В. Правове регулювання банкрутства. Навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 125–126
8. Постанова КГС ВС від 22 вересня 2021 року у справі № 905/1923/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100424282>
9. Жуков С. Судова практика у справах про банкрутство. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Jukov_prezent.pdf
10. Постанова від 16.02.2022 у справі № 927/885/17. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/103952871>